

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้นภาษาไทย๑. เอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.๖/๕ ฝรั่งเข้ามาขอทำเหมือง
แร่เมืองไทรบุรี (๒๕ กันยายน ร.ศ. ๑๐๕).
- . เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.๖.๑/๑ ร่างพระราชบัญญัติโลหธาตุ ร.ศ. ๑๑๕.
- . เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.๖.๑/๔ เหมืองแร่ต่าง ๆ ทางเมืองรามัน
(๑๔ มกราคม ร.ศ. ๑๑๑).
- . เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.๖.๑/๖ การทำเหมืองในมณฑลภูเก็ตและขอขนักงาแ
แผนที่แยกไม่ออก (๑๔ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๑ - ๑๕ สิงหาคม ร.ศ. ๑๑๕).
- . เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.๖.๑/๑๐ หลวงจันทรวงประเทศขอขยืมเงินหลวงไป
ทำทุนบอลแร่ (๑๑ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๔).
- . เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.๖.๑/๒๒ เรื่องเหมืองแร่เมืองพังงาที่วิวาทกันไม่มี
กฎหมายจะพิพากษา (๑๐ กันยายน - ๒๐ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๑๕).
- . เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.๖.๑/๓๒ เบ็ดเสร็จกรมราชโลหกิจ (๑๓ มีนาคม
ร.ศ. ๑๑๕ - ๑๗ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๔).
- . เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.๖.๑/๓๕ รัฐบาลอังกฤษยอมให้รัฐบาลสยามอนุญาต
ประทานบัตรได้ไม่เกิน ๕๐๐ ไร่ (๒๓ เมษายน ร.ศ. ๑๒๒).
- . เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.๖.๑/๓๖ ภาษีแร่ต่าง ๆ ที่นำไปค้าขายต่างประเทศ
และคารอนแร่ (๒๗ เมษายน ร.ศ. ๑๒๓ - ๑๔ มกราคม ร.ศ. ๑๒๔).

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.บ.๑/๓๘ รัฐบาลเลิกสัญญา
 บอแร่เมืองปลิศรายมิสเตอร์ตันลับ (๒๐ เมษายน - ๒๕ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๘).
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.บ.๑/๑ เรื่องชาวต่างประเทศขอตรวจแร่ (๒๖
 มิถุนายน - ๒๓ ธันวาคม ร.ศ. ๑๐๘).
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.บ.๓/๖ มิสเตอร์โฮแมคเกลขอทำบอแร่แขวงเมือง
 ตรังกานู (๑๓ ตุลาคม ร.ศ. ๑๑๕).
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.บ.๔ กรมราชโลหกิจ ขออนุญาตทำเหมืองแร่
 (ร.ศ. ๑๐๘ - ๑๒๓).
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.บ.๕/๓ พระยาพิชัยปลัดมองกรมท่าแจ้งความมา
 ยังมีสเตอร์เจมส์สวอต ผู้จัดการบริษัทสเตรทเซนเคลมันน์อิมิเท็ค (๑๐
 มีนาคม ร.ศ. ๑๐๘).
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.บ.๕/๘ จัดการเหมืองแร่กึ่งบุกทางตะกั่วป่า ภูเก็ต
 มีเรื่องขอเอนยีเนียร์ไปตรวจสอบสายน้ำบอแร่ (ร.ศ. ๑๑๒).
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.บ.๕/๑๕ มิสเตอร์แธมมิดตันลอยผู้จัดการบริษัทบ่อ
 ทองกระบิลแลบ่อไพลินขออนุญาตตรวจแร่ (๓ ธันวาคม - ๒๑ มกราคม
 ร.ศ. ๑๒๐).
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.บ.๕/๓๕ มิสเตอร์มิลลิ่งเฮาส์ขอมิกรรมสิทธิ์ดินแร่
 กีบูก (๓ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๓).
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.บ.๕/๔๕ มิสเตอร์บัวร์ชาวอเมริกันขอทำเหมืองแร่
 กีบูก ในศาลาจังหวัดรัฐบาลมณฑลภูเก็ต (๑๑ มิถุนายน - ๓ ตุลาคม
 ร.ศ. ๑๒๘).

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๕ กษ.๑๐/๕ เรื่องตั้งข้าหลวง
เกษตรสำหรับตรวจราชการเพาะปลูก (๑๑ - ๓๐ ตุลาคม ร.ศ. ๑๐๘).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ กษ.๖/๒๒ ออกประกาศเปิดเหมืองแร่ อ.บ้านนา
จังหวัดสุราษฎร์ธานี (๒๓ มีนาคม ๒๔๖๕ - ๒๐ เมษายน ๒๔๖๖).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ กษ.๖/๒ รักษาที่ดินสองข้างทางรถไฟสายใต้เพื่อ
ประโยชน์การทำเหมืองแร่และเรื่องราโชบายแห่งรัฐบาลในการที่ดินต่าง
ประเทศทำบ่อแร่ในสยาม (๑๑ สิงหาคม - ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๕๕).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ กษ.๖/๓ ให้อำนาจการเมืองและข้าหลวงเกษตรออกญา
บัตรให้แก่คนในบังคับคราวหนึ่งไม่เกิน ๑ ปี (พ.ศ. ๒๔๕๒ - ๒๔๕๔).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ กษ.๖/๔ ออกใบอนุญาตทำเหมืองแร่ชั่วคราว
(๗ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๕).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ กษ.๖/๗ ความเห็นนายขอเกี่ยวหมื่นเรื่องหลอมคีมุก
(๒๐ เมษายน - ๑๗ กรกฎาคม ๒๔๖๑).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ กษ.๖/๑๑ ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับผู้ขอทำเหมืองแร่
เกินพระราชบัญญัติ (๒๐ ธันวาคม ๒๔๖๒ - ๒๖ มีนาคม ๒๔๖๗).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ กษ.๖.๑/๑๑ นายแก่นนมหากเล็กขอพระบรมราชาอนุญาต
ทำเหมืองแร่คีมุก (๒๑ พฤษภาคม - ๑๔ ธันวาคม ๒๔๖๐).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ กษ.๖.๑/๒๕ ให้พระยาวิรัชกิจทำเหมืองแร่มอลิบดี
แร่ต่าง ๆ (๘ พฤศจิกายน ๒๔๖๔).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ กษ.๖.๔ กรมราชโลหกิจ ชาวจีนขอตรวจทำบ่อแร่
(พ.ศ. ๒๔๕๔ - ๒๔๖๔).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๗ กษ.๒/๒๐ งคการรับรองเรื่อง
 ราวขอประทานบัตรชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๒.

- เอกสารรัชกาลที่ ๗ กษ.๔/๒ วางระเบียบบิกเปิดและทำเหมืองแร่ใน
 พระราชอาณาจักร (๖ ธันวาคม ๒๔๗๑ - ๕ มกราคม ๒๔๗๒).
- เอกสารรัชกาลที่ ๗ กษ.๔/๓ ร่างพระราชบัญญัติเพื่อป้องกันอันตรายอันจะ
 เกิดแก่คนงาน (๒๐ ธันวาคม ๒๔๗๒).
- เอกสารรัชกาลที่ ๗ กษ.๔.๑ กรมราชโลหกิจ ขอประทานบัตรทำเหมือง
 แร่ (พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๕).
- เอกสาร กส.กองเลขานุการ ส่วนสภาเผยแผ่พาณิชย์ รายงานการประชุม
 สภาเผยแผ่พาณิชย์ประจำปี ๒๔๗๑ - ๒๔๗๕.
- เอกสาร กส.กรมแร่ ส่วนรายงาน แฟ้ม ๒/๔๔ เรื่องมณฑลนครศรีธรรมราช
 ส่งรายงานตรวจการของหลวงวิริยาโลหกรรม (๒๒ สิงหาคม ๒๔๗๒).
- เอกสาร กส.กรมแร่ ส่วนรายงาน แฟ้ม ๒/๔๕ เรื่องกรมราชโลหกิจขอ
 ตำแหน่งที่กรมต่าง ๆ ยืมมากขึ้น (๒๖ ธันวาคม ๒๔๖๗).
- เอกสาร กส.กรมแร่ ส่วนรายงาน แฟ้ม ๑๐/๗๒๒ รายงานประจำปีกรมราช
 โลหกิจและภูมิวิทยา พ.ศ. ๒๔๖๑.
- เอกสาร กส.กรมแร่ ส่วนรายงาน แฟ้ม ๑๐/๗๓๕ เรื่องกรมราชโลหกิจ
 ยื่นรายงานประจำปี ๒๔๖๒.
- เอกสาร กส.แผนกรายงาน แฟ้ม ๒/๑๔๐ กรมราชโลหกิจยื่นรายงานราคา
 โลหะต่าง ๆ ในตลาดยุโรป ประจำปี ๒๔๖๔ - ๒๔๖๕.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสาร กส. ส่วนรายงานและเบ็ดเตล็ด ชุดที่ ๒
แฟ้ม ๔/๖๖๖ รายงานการเพาะปลูกมณฑลในภาคใต้ (พ.ศ. ๒๔๖๐ -
 ๒๔๖๔).

- เอกสาร กส. ส่วนรายงานและเบ็ดเตล็ด ชุดที่ ๒ แฟ้ม ๑๗/๓๐๑
 กระทรวงพาณิชย์ขอรายงานจากกรมต่าง ๆ ในกระทรวงเกษตร พ.ศ. ๒๔๖๘
 เพื่อลงในจดหมายเหตุสภาเผยแผ่พาณิชย์.
- เอกสาร กส. แผนกสารบรรณ ส่วนรายงาน แฟ้ม ๕๓/๑๖๓๓ กรมราช
 โฉนดจึเสนอรายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๖๔.
- เอกสาร กท. เล่ม ๗ จ.ก. ๑๒๓๔ เรื่องว่าภัยให้เรือสยามูปะสลัมภ์ไป
 รักษาเมืองภูเก็ต.
- เอกสาร กท. เล่ม ๑๔ จ.ศ. ๑๒๓๗ - ๑๒๓๘ อากรเมืองภูเก็ต.
- เอกสาร กท. เล่ม ๒๒ จ.ศ. ๑๒๔๑ คอบเมืองภูเก็ตพระราชทานลภษี
 ๕ อย่าง ตามจำนวนปีเถาะ จ.ศ. ๑๒๔๑.
- เอกสาร กท. เล่ม ๓๕ จ.ศ. ๑๒๔๔ เรื่องขอพระอนุรักษโยธา ข้าหลวง
 ว่ากรมการนายอำเภอราชภูเมืองตะกั่วป่าเข้ากงสีกับพวกจีน.
- เอกสาร กท. เล่ม ๕๖ ร.ศ. ๑๐๘ เรื่องถึงข้าหลวงรักษาราชการหัวเมือง
 ชายฝั่งทะเลตะวันตกว่าควยการตั้งกงสุลอังกฤษประจำเมืองไทย แยก
 ๑๑ เมือง.
- เอกสาร กท. เล่ม ๕๗ ร.ศ. ๑๐๘ เมืองปรานบุรีให้สืบเรื่องพันโรง
 มีสเตอร์เยมกะระฆ่า แล้วรีบมีใบบอกเข้ามา.
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ ค.๑/๒๖ จ่ายเงินรับจำนำที่ดินของพ่อค้าเมืองภูเก็ต
 แลปัตตานี (พ.ศ. ๒๔๕๗).

- จดหมายเหตุนั้นแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๕ ค.๕/๘ บัญชีแผนกภาษีอากร
ต่าง ๆ ทางมณฑลตะวันตกในจำนวนศก ๑๑๕ (๒๖ พฤศจิกายน - ๖
กรกฎาคม ร.ศ. ๑๑๕).
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ ค.๑๔.๑ ก/๗ เรื่องจัดการอากรฝิ่นหัวเมืองชายฝั่ง
ทะเลตะวันตก (ร.ศ. ๑๑๖ - ๑๒๖).
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ ค.๑๔.๔ ข/๘ เร่งเงินภาษีที่ค้างคามหัวเมืองชายทะเล
ตะวันตก (๗ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๐ - พฤษภาคม ร.ศ. ๑๑๕).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๘.๑/๖ งบประมาณกระทรวงเกษตร (พ.ศ. ๒๔๕๔-
๒๔๖๕).
- เอกสารรัชกาลที่ ๗ ค.๗/๘ สถิติพยากรณ์เมืองกำเน็คสินค้า (๗ พฤษภาคม-
๕ มิถุนายน ๒๔๗๓).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๘.๔/๑๒ เห็นควรวางให้มีเรือกลไฟหรือเรือยนต์รับส่ง
ไปรษณีย์โทรเลขและคนโดยสาร (๑๗ พฤษภาคม - ๘ พฤศจิกายน ๒๔๕๘).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๖.๑/๒๔ นายเอลวอขึ้นขอให้ตัดถนนต่ออำเภอเบตง
ถึงยะลา (๑ มีนาคม ๒๔๖๕ - ๑๔ พฤษภาคม ๒๔๖๘).
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ ค.๒.๑๒/๒๓ บริษัทเตรทเทรคิงเมืองสิงคโปร์อนุญาต
ค้าขายในมณฑลภูเก็ต (ร.ศ. ๑๐๑ - ๑๒๓).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๕.๘/๕ หลวงลัทธภักะวาทรายงานสินค้าเมืองเกาะ
หมาก (๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๒ - ๒๓ มีนาคม ๒๔๖๓).
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๗/๕๘ เรื่องเบ็ดเตล็ดที่เกี่ยวกับกระทรวงเกษตร
(๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๖๖).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๖/๘๘ การปกครอง

ประเทศสยาม ความเห็นของหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ (๑๒ กรกฎาคม ๒๔๖๕ - ๑๔ มิถุนายน ๒๔๖๗).

— เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๕/๑ ร่างพระราชบัญญัติเงินใหม่ ร.ศ. ๑๒๗.

— เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๕/๒๐ บัญชีหาชาวจีนเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร (๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๔ - ๑ มีนาคม ๒๔๕๘).

— เอกสารรัชกาลที่ ๗ น.๓๑.๑/๓๓๓ เอกสารโต้ตอบกระทรวงเกษตรราชการ ราชการทั่วไป พ.ศ. ๒๔๗๑.

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๑.๓/๔ พระราชบัญญัติเหมืองแร่ ร.ศ. ๑๒๐ (๒๕ ตุลาคม ร.ศ. ๑๑๕ - ๑๕ กันยายน ร.ศ. ๑๒๐).

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๒.๑๔/๕ รายงานพระยารัตนเศรษฐี ซึ่งได้ไปตรวจราชการในมณฑลชุมพร ร.ศ. ๑๑๘.

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๒.๑๔/๗๔ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยตรวจราชการหัวเมืองปักษ์ใต้ (๗ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๕).

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๒.๒๒ ข/๘ เขตกรรมลดาญเกี่ยวกับอังกฤษ (๒๕ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๒๐ - ๓๑ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๒๓).

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๕/๑ ป้องกันการจรจรเมืองภูเก็ต ปัตตานี นครศรีธรรมราช (มกราคม ๒๔๕๗).

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๑๑/๘ ข้อความที่ไต่ตกลงคราวประชุมข้าหลวงเทศาภิบาล ร.ศ. ๑๒๐.

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๑๑/๑๖ เรื่องข้อความที่ไต่ตกลงคราวประชุมข้าหลวงเทศาภิบาล ร.ศ. ๑๒๖.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๑๔ ก/๕๐ พระยาภิรมย์เทพ
กับมิสเตอร์เวสเตนทาค ตรวจราชการมณฑลภูเก็ต นครศรีธรรมราช
ไทรบุรี ร.ศ. ๑๒๕.

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๒๐/๕ รายงานมณฑลชุมพร (๒๔ พฤษภาคม ๒๔๖๖).

— เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๒๕/๓ รายงานราชการมณฑลภูเก็ต (๑๔ มีนาคม -
๒๖ มีนาคม ๒๔๖๔).

— เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๒๕/๕ รัฐบาลอังกฤษปิดสินค้าเมืองบึงไม่ให้ส่งมา
ภูเก็ต มี ข้าราชการ นำมณฑล พวไซถึงชั้นวาคมนี่ (๒๔๕๕ - ๒๔๖๔).

— เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๒๖.๕ ก/๔๗ ข้าราชการภูเก็ตบางกอก (๗ มีนาคม
๒๔๗๑).

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๔๔/๓๐ มอแรมเมืองไทรบุรี (ร.ศ. ๑๑๐ - ๑๒๗).

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๔๕/๖ มณฑลปัตตานีเรื่องจัดการระเบียบการปกครอง
แขก ๗ หัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐.

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๔๕/๑๑ คนรามันอพยพไปอยู่เประ ร.ศ. ๑๑๕.

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๔๕/๔๔ รายงานเมืองเประ ร.ศ. ๑๐๘.

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๕๓ มณฑลภูเก็ต (ร.ศ. ๑๐๘ - ๑๒๕).

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๖๒/๑๕๓ รายงานพระณรงควิชีวิตเรื่องเมืองตรังกาญ
(ร.ศ. ๑๑๕).

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ขบ.๑/๒๔ ความเห็นเรื่องสร้างทางรถไฟในพระราช
อาณาเขต ร.ศ. ๑๒๐.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๕ ยธ.๑/๒๕ สำเนาบันทึกของ
นายเฮนรี่ส์สกอต ที่พระยาศรีสุทเทพนำกราบบังคมทูลกรมพระสมมตอมรินทร์
(๑๗ มกราคม ร.ศ. ๑๒๑).

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ รค.๓/๔ พระบรมราชโองาห์ลับพระราชทานแก่พระยา
ไชยาที่จะไปตรวจราชการเมืองกลันตันและเมืองตรังกาญู (๒๐ กันยายน
ร.ศ. ๑๐๘).

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ ศธ.๔๒/๔ ร่างพระราชบัญญัติลูกจ้างเหมืองแร่มณฑล
นครศรีธรรมราช ร.ศ. ๑๒๓.

— เอกสาร สบ.๒.๒๘/๒๕ บันทึกการสนทนากับพ่อค้าเมืองภูเก็ตของจอมพล
สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต (มกราคม ๒๔๗๓).

— เอกสาร สบ.๒.๔๒/๑๘๘ กระทรวงเกษตรราธิการแสดงความเห็นเรื่องการ
วางนโยบายการทำเหมืองแร่ (๑ - ๕ พฤษภาคม ๒๔๗๒).

— เอกสาร สบ.๒.๔๗/๑๐๖ วินิจฉัยมีกานายเฮอรัลด์วิกส์กล่าวโทษเจ้าพนักงาน
เรื่องเหมืองแร่ที่บุก ต.เยอร์แมน มณฑลปัตตานี.

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ อ.๓/๒ พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงในที่ประชุมเสนาบดีเรื่องทำหนังสือพระราชไมตรีกับอังกฤษ
ร.ศ. ๑๒๘.

— เอกสารรัชกาลที่ ๕ สารบาณสมุทพิเศษ จ.ศ. ๑๒๔๑ - ๑๒๔๒ เล่ม ๒
สารตราพระยาสุริยวงศ์ไวยวัฒน์ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว (๓ พฤศจิกายน ๒๔๒๓).

หอสมุดแห่งชาติ หอวางศิรญาณ เอกสารรัชกาลที่ ๕ กต. เลขที่ ๒๓๕๖ มีสเตอร์
อันเยโลธชาติ กรามหุดมายังพระเจ้าอนงยาเชอกรมหมื่นแหวงษ์วโรปการ
เรื่องกรรสารรวบรวมแร่ภาคใต้ (๑๒๑/๔).

๒. เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว

"พระราชบัญญัติทำเหมืองแร่ พ.ศ. ๒๔๖๑." ประชุมกฎหมายประจำศก ๓๑ (๒๒
กนิยายน ๒๔๖๑) : ๓๐ - ๕๔.

ราชโลหกิจและภูมิวิทยา, กรม. จดหมายเหตุมว่าคัยการทำเหมืองแร่ในประเทศ
สยาม. พระนคร : โรงพิมพ์กรุงเทพเดลิเม็ต, ๒๔๖๔.

สภาเผยแผ่พาณิชย์. "การทำเหมืองแร่ในประเทศสยาม." จดหมายเหตุสภาเผยแผ่
พาณิชย์ ๒๑ (กรกฎาคม ๒๔๖๕) : ๔๑ - ๔๕.

เอกสารชั้นรองภาษาไทย

๑. หนังสือ

จุดจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาส
ทางบก ทางเรือ รอบแหลมมลายู ร.ศ. ๑๐๕. เลม ๑ และ ๒
พระนคร : องค์การการค้าคุรุสภา, ๒๕๐๖.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. พืชนากการเศรษฐกิจประเทศไทย. พระนคร : โรงพิมพ์
วิทยาการ, ๒๕๑๑.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนา-
พานิช, ๒๕๑๘.

..... "ปัญหาโครงสร้างและการพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจ," ใน
เศรษฐกิจไทย : โครงสร้างกับการเปลี่ยนแปลง. หน้า ๑ - ๔๔.
ฝ่ายวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งวิทยานิเทศน์แชนแนล ๒๕๒๑.

เฉลิม ยงบุญเกิด. ชนบทไทย. พระนคร : ไทยโซโกลิกการพิมพ์, ๒๕๑๕.
(อนุสรณ์ในโอกาสครบรอบ ๓๐ ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย ๒๕๑๕).

ทรียากรธรรณี, กรม. คัมภีร์. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๓. (อนุสรณ์
งานสถาปนากิจศพ นายยิบอินซอย ๒๗ เมษายน ๒๕๑๓).

..... ทำเนียบรายชื่อผู้ประกอบการทำเหมืองแร่ ๒๕๑๘. กรุงเทพมหานคร :
สมาคมเหมืองแร่ไทย, ๒๕๑๘.

..... สถิติแร่ในประเทศไทย ๒๕๐๘ - ๒๕๑๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
กระเกษบางประอิน, ๒๕๑๘.

นันทา วรเนติวงศ์. ผู้แปล จดหมายเหตุของเจมส์โลว์. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๘.

..... พระราชบัญญัติ (พรานบิส ไลต์). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การ
ศาสนา, ๒๕๑๘.

นริทรานวัฑติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา. และคําร่างราชานุญาต, สมเด็จพระเจ้า
สาส์นสมเด็จพระเจ้า. เล่ม ๖ - ๗ พระนคร : องค์การค่าตุรสุภา, ๒๕๐๖.

แบสคิน, จอนห์. และ เบนค้ำ, แฮร์รี่ เจ. ประวัติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่. แปลโดย ภรณี กาญจนรัชติ และ ชื่นจิตต์ อ่ำไพพรรณ. กรุงเทพมหานคร : นำอักษรการพิมพ์, ๒๕๒๑.

ประพันธ์ เศวตนิรันดร์. เศรษฐศาสตร์ภูมิภาค. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์ ๒๕๒๐.

ประสิทธิ์ ตงยั้งศิริ. "การวางแผนพัฒนาในระดับภาค : การวางแผนพัฒนาประเทศ." ใน หนังสือประจำปี สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. หน้า ๑๕๐-๑๕๖. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๕.

ป้วย อึ้งภากรณ์ และ สุภาพ ยศสุนทร. เศรษฐกิจแห่งประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓ พระนคร : บริษัทประมวลมิตรจำกัด, ๒๕๐๔.

ไพโรจน์ เกษมเม้งกิจ. ผู้แปล เอกสารครอว์ฟอร์ด. พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.

ไพโรจน์ โพธิ์ไทร. ภูมิหลังของมาเลเซียและดินแดนใกล้เคียง. พระนคร : ยูเนียนการพิมพ์, ๒๕๑๔.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. จดหมายเหตุเสด็จประพาสมณฑลปักกิ่งใต้ ร.ศ. ๑๒๔. พระนคร : องค์การการการุสภา, ๒๕๐๖.

มยิ่น, หลา. เศรษฐกิจของประเทศที่กำลังพัฒนา. แปลโดย ผาสุก พงษ์ไพจิตร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗.

มหาดไทย, กระทรวง. รายงานตรวจราชการจังหวัดภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๐๖. พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๐๔.

เขาวรัตน์ พุฒิมานรศักดิ์. "อึ้งย้งในรัชกาลที่ ๕." ใน สะพาน. หน้า ๑ - ๓๒.

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :
สนธิพิมพ์การพิมพ์, ๒๕๒๐.

วังสรรค์ ธนพรพันธ์. บรรณาธิการ. สังคัมกับเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๘.

แรคณา, เนิศเส. การค้าระหว่างประเทศและการพัฒนาเศรษฐกิจ. แปลโดย
ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘.

โลหกิจ, กรม. ประวัติกรมโลหกิจ. พระนคร : โรงพิมพ์บริการทองจำกัด, ๒๕๐๖.

— . รายงานการประชุมเมืองแร่ครั้งที่ ๔ ประจำปี ๒๕๐๖. พระนคร :
โรงพิมพ์ส่งเสริมอาชีพ, ๒๕๐๗.

ศิลป์ากร, กรม. ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๓ เรื่องพงศาวดารเมืองสงขลา.
ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๒. หน้า ๔๐ - ๑๑๒. พระนคร : สำนักพิมพ์
ก้าวหน้า, ๒๕๐๘.

— . ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๑๘ เรื่องจดหมายเหตุในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช. ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๕. หน้า ๑ - ๖๘. พระนคร :
สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, ๒๕๐๘.

— . ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๕๐ เรื่องตำนานเมืองระนอง. ฉบับหอสมุดแห่งชาติ
เล่ม ๑๒. หน้า ๓๔๘ - ๔๕๖. พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, ๒๕๐๘.

— . "พระยาอภัยมงคลตติย์รักษาขอประมวลภาษีอากร." ใน หนังสือานพระราช-
ทานเพลิงศพ พระยามนตรีสุริยวงศ์ (วิเชียร บุนนาค) ๒๔ กุมภาพันธ์
๒๔๘๓. หน้า ๔๘ - ๖๐ พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
๒๔๘๓.

เดนาขุนวงศ์ภักดิ์, ขุน. ประวัติและงานของพระยารัษฎานุประดิษฐ์. พระนคร :

ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๓.

ลาวศิริ สุวรรณสถิตย์. ผู้แปล เอกสารของเฮนรี เบออร์นี. ๓ เล่ม. พระนคร :

โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๔.

สง่า กาญจนากพันธ์. ประวัติการค้าไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า,

๒๕๑๙.

สันต์ ท. โกมลบุตร. ผู้แปลและเรียบเรียง เล่าเรื่องเมืองสยามของสังฆราชปาลเล-
กัวซ์. พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, ๒๕๐๖.

สุริยานุวัตร, พระยา. ทรัพย์ศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์ประพันธ์คำสั้น, ๒๕๑๘.

๒. บทความในวารสารและจุลสาร

เกสสิค. ลอเรน. "ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคใต้ของไทย (๒๓๑๐ - ๒๓๘๓)." "

แปลโดย ยุพา ชุมจันทร์. วารสารธรรมศาสตร์ ๔ (ตุลาคม ๒๕๑๗ -
มกราคม ๒๕๑๘) : ๑๘ - ๓๑.

ชจร สุขพานิช. "เอกสารกลาง." แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี

๒ (กันยายน ๒๕๑๑) : ๑๑๔ - ๑๒๕.

จีน มั่นสวี่. "ความร่วมมือระหว่างประเทศเรื่องคัมภีร์." ชาวสารโลหกิจ.

๑ (กรกฎาคม ๒๕๙๙) : ๑๒ - ๑๙.

ณรงค์ พวงพิศ. "บทบาทคนจีนในการประมุขลภาษีฉากร." วารสารธรรมศาสตร์

๕ (ตุลาคม ๒๕๑๘ - มกราคม ๒๕๑๙) : ๙๕ - ๑๐๙.

ทรัพย์สินากรธรณี, กรม. "ภาคสถิติ." ข่าวสารการธรณี ๒๒ (มกราคม ๒๕๒๐) :
๑๕๘ - ๑๓๘.

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด. "การผลิตและการค้าถ่านหินปี ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕."
วารสารเศรษฐกิจ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ๔ (กรกฎาคม ๒๕๑๕) :
๓๕๘ - ๓๖๑.

นิตยา มาพึ่งพงศ์. "การค้าระหว่างประเทศและระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ
(๒๓๖๓ - ๒๓๘๘)." จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
๒ (เมษายน ๒๕๑๘) : ๖๐ - ๗๐.

บัณฑิต วัฒนศัพท์. "เรื่องของถ่านหินและการค้าถ่านหินในอนาคต." ข่าวสารการ
ธรณี ๑๘ (มกราคม ๒๕๑๖) : ๓๐ - ๕๘.

เบลล์, ปีเตอร์ เอฟ. "ตัวกำหนดความคืบหน้าของไทย." แพลโยบ นิตยา
มาพึ่งพงศ์. จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
๒ (กรกฎาคม ๒๕๑๘) : ๑๐๘ - ๑๒๑.

เบอร์คอฟ, ดี เจ. "ที่ติดกับการพัฒนาในภาคใต้." แพลโยบ จาริต ดิงศรัทธีย์.
จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ๓ (กรกฎาคม ๒๕๑๘)
: ๘๘ - ๑๑๘.

มานิต กุลชล. "ในวงการเหมืองแร่." ข่าวสารการธรณี ๒๒ (พฤษภาคม ๒๕๒๐)
: ๑๐๖ - ๑๑๕.

พรชัย สุจิตต์. "ค่านิยมและการพัฒนาเศรษฐกิจในญี่ปุ่นและไทย." จุลสารโครงการ
ตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ๓ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๑๘) :
๕๘ - ๖๕.

ไมล์ท, ที เอ. "เรือจุกดำแรกในประเทศไทย." ข่าวสารโลก ๑ (เมษายน ๒๔๘๘) : ๑๘ - ๑๙.

ไม้ปรากฏชื่อผู้เขียน. "คีบูก." วารสารธุรกิจอุตสาหกรรม ๘ (พฤศจิกายน ๒๕๑๘) : ๙ - ๑๐.

รอง ศยามานนท์. "พระราชกฤษฎีกา." แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี ๒ (มกราคม ๒๕๑๑) : ๙๐ - ๙๕.

_____. "พระราชกฤษฎีกา." แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี ๒ (พฤษภาคม ๒๕๑๑) : ๓๕ - ๔๓.

วิชา เศรษฐบุตร. "การเมืองแร่ในสมัยพระบรมมหาราช." ข่าวสารโลก ๑ (ตุลาคม ๒๔๘๘) : ๑ - ๑๔.

_____. "บันทึกอภิบาล." ข่าวสารการชน ๑๑ (มิถุนายน ๒๕๐๘) : ๑ - ๓.

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. "กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ." วารสารเศรษฐกิจปริทรรศน์ ๒ (เมษายน ๒๕๑๑) : ๑ - ๑๒.

วัชรศักดิ์. "อุตสาหกรรมเหมืองแร่ในมลายู." ข่าวสารโลก ๔ (สิงหาคม ๒๕๐๑) : ๑๖ - ๒๗.

ศุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์. "ปัญหาสภาพแวดล้อมในประเทศที่กำลังพัฒนา : การเพิ่มประชากรและความยากจน." สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ๑๒ (พฤศจิกายน ๒๕๑๗) : ๑๒๗ - ๑๔๔.

สมภพ จันทรประภา. "หลวงอนุภาณุเกตุการ." ข่าวสารโลก ๔ (กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒) : ๔๐ - ๕๑.

อีเวอร์, ฮัน คิกเตอร์. "การเปลี่ยนแปลงมาสู่ลักษณะเมืองและความขัดแย้งภายในเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้." แพลโยย สุเทพ สุนทร เกสัช.
จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ๓ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๑๕) : ๖๕ - ๘๑.

Ingram, Jame C. "Thailand's Rice Trade and the Allocation of Resources." จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ๑ (กันยายน ๒๕๑๖) : ๓๗ - ๔๒.

๓. หนังสือพิมพ์

บำรุง สุขพรรณ. "อุตสาหกรรมเหมืองแร่ที่บุก." ข่าวพาณิชย์ (๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๕) : ๗.

บริษัทเหมือง จำกัด. "ประกาศบริษัทเหมือง จำกัด," ข่าวพาณิชย์ (๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗) ๗.

ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน. "คิมุกสินค้าที่ผลิตเท่าไรก็ขายไม่เหลือ." สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (๑๕ มกราคม ๒๕๒๑) : ๓๒ - ๓๔.

ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน. "ภาวะการผลิตและการส่งแร่ของไทยในครึ่งแรกปี ๒๕๑๗." ประชาชาติ (๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๗) : ๗.

๔. วิทยานิพนธ์และเอกสารอื่น ๆ

ฉัตรทิพย์ นางสุภา, และ สุชี ประสากันเศรษฐ์. ระบบเศรษฐกิจไทย ๑๘๕๑ - ๑๙๑๑. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑. (พิมพ์ที่คัด).

กาญจนา โลหะวัชรระสันติ. "ชชะอิมกับเศรษฐกิจไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๓.

นิตยา มาพึ่งพงศ์. คำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย เรื่องพื้นฐานทางเศรษฐกิจไทย กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๗. (พิมพ์กึ่ง).

ทวงร้อย กล่อมเอียง. "พระบรมราโชบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในพระราชอาณาเขต รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร วิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.

วิทย์ สัตยารักษ์วิทย์. "เศรษฐกิจการผลิตฝ้ายโดยวิธีเหมืองสูบในประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร วิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗.

วรรณชลิย์ บุญมี. "ความสัมพันธ์กับอังกฤษของลักษณะ สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การป่าไม้และการเหมืองแร่." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐.

สายจิตต์ เหมินทร์. "การเสียไพร่บุรี กลันตัน ตรัง กานู และปลิส ของไทยแก่อังกฤษในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร วิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๗.

สุนทร หิรัญวงศ์. "สภาพการณ์ในช่วงสมัยการปฏิรูปการปกครองมณฑลที่เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๔ - ๒๔๕๓." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๐๘.

Primary Sources in English

British Parliamentary Paper. Diplomatic and Consular Reports,
1906 - 1913.

Department of His Majesty's Customs. Annual Statement and
Navigation, 2472.

———. Foreign Trade and Navigation of Kingdom of Siam Year,
2470, 2472.

Department of Mineral Resources. Minerals Production
Consumption and Export.

United Nations. Statistical Yearbook 1974.

———. United Nation Tin Conference 1970.

Secondary Sources.

1. Books

Bowring, John. The Kingdom and People of Siam. Vol. 2.
London : Oxford University Press, 1929.

Proke, J.H. The Interest of the Voiceless Far East. Leiden :
Universitairs Press Leiden, 1948.

- Broke, J.H. Economic and Economic Policy of Dual Societies as Exemplification by Indonesia. New York : Institute of Pacific Relations, 1957.
- Cowan, C.D. The Economic Development of Southeast Asia. London : George Allen & Unwin Ltd., 1964.
- Fermer, Sir Lewis Leigh. Report upon the Mining Industry of Malaya. Kuala Lumpur : The Government Press, 1940.
- Heal, J.H. "Mining Industry and Administration in Department of Mines." in Twentieth Century Impression of Siam. pp. 182 - 185. edited by Arnold Wright (London) and Oliver T. Breakspear (Bangkok), London : Lloyd's Great Britain Publishing, 1908.
- Hoong, Yip Yat. The Development of the Tin Mining Industry of Malaya. Kuala Lumpur : University of Malaya Press, 1969.
- Ingram, James. C. Economic Change in Thailand 1850 - 1970. California : Stanford University Press, 1971.
- Megu, T.G. Dualism in the Asian City : The Implication for City and Regional Planning. Hongkong : University of Hong Kong Press, 1970.
- Myit, Hla. Southeast Asia's Economy Development Politicals in the 1970 s. London : Penquin Books, 1972.

- Rollin, Chales E. "Mineral Development and Economic Growth."
in Imperialism and Underdevelopment. pp. 181 - 204.
edited by Robert I. Rhodes. New York : Monthly Review
Press, 1970.
- Skinner, William G. Chinese Society in Thailand. An Analitical
History. New York : Cornell University Press, 1958.
- Snyth, H. Warington. Five Years in Siam. Vol. 2. London :
John Murray, 1898.
- Steinberg, David Joel. Insearch of Southeast Asia. New York :
Praeger Publishers, 1971.
- Street, Arthur, and Alexander, William. Metals in the Service
of Man. Harmond Worth; Penguin Book, 1958.
- Thompson, Verginia. Thailand : The New Siam. New York :
Paragon Book Reprint Coperation, 1967.

2. Articles

- Bell, Peter F. "Markets Middlemen and Technology Agricultural
Supply Response in the Dualistic Economic of Southeast
Asia." The Malayan Economic Review 14 (April 1969) :
25 - 44.

Bell, Peter F. and Resnick, Stephen A. "The Contradiction of Post - War Development in Southeast Asia." Journal of Contemporary Asia. 1 (June 1970) : 1 - 15.

Boonsanong Punyodyana. "Later-Life Socialization and Differential Social Assimilation of the Chinese in Urban Thailand." Social Force 1 (December 1976) : 231 - 238.

Moser, Caroline. "The Dual Economy and Marginality Debate and the Contribution of Micro Analysis : Market Seller in Bogota." Development and Change 8 (October 1977) 436 - 450.

Murphy, Rhodes. "Traditionalism and Colonialism : Changing Urban Roles in Asia." The Journal of Asian Studies. 20 (June 1969) : 67 - 84.

Muscat, Robert J. "Growth and the Free Market : A Case Study in Thailand." The Malayan Economic Review 11 (April 1966) : 110 - 135.

Suvit Sampattavanija. "Report on Tin." ข่าวสารการชน
๑๘ (มกราคม ๒๕๑๓) : ๑๒ - ๓๕.

3. Other Materials

Bangkok World. "The Mining industry in Thailand." Supplement in Bangkok World. (27 May, 1976).

Chusiri Chamoraman. "The Role of some Southern Thai Ports in the International Trade down to the 17 th century." paper presented at the IAHA 7 th Confurence, Bangkok, Thailand, 27 August 1977.

Suthy Prasertset. "Production and Trade of Thailand 1855 - 1950," Ph.D. University of Sidney, 1976.

———. "The Tin Industry As a Non - Peasant Export Production of Thailand." present at the Conference on Emergence of Modern States : Thailand and Japan, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand, 19 - 20 March 1976.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ผลผลิตของแร่ดีบุกสยามตลอด พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๔๗๔

พ.ศ.	สุราษฎร์ธานี	นครศรีธรรมราช	ปัตตานี	ภูเก็ต	รวม	รวมผลผลิต	
						เรือขุด	อื่น ๆ
๒๔๕๐	๕๐๘	๒,๔๑๔	๔,๘๒๖	๖๔,๒๘๕	๗๒,๔๓๗	๕๖๗	๗๑,๘๗๐
๒๔๕๑	๑,๔๑๑	๒,๗๖๘	๑๑,๘๕๑	๖๔,๑๕๗	๘๐,๑๘๗	๒,๔๒๘	๗๗,๖๕๙
๒๔๕๒	๒,๐๔๔	๒,๘๖๒	๖,๕๑๕	๖๗,๘๖๒	๗๙,๒๘๕	๗,๓๗๒	๘๖,๖๑๓
๒๔๕๓	๒,๗๖๒	๒,๕๕๗	๖,๒๐๗	๗๐,๗๑๔	๘๒,๒๓๖	๑๑,๔๕๑	๙๐,๗๘๕
๒๔๕๔	๒,๙๑๑	๑,๒๗๔	๘,๐๘๓	๘๗,๓๕๔	๙๙,๖๒๒	๒๓,๓๑๗	๑๒๒,๙๓๙
๒๔๕๕	๓,๐๘๒	๑,๕๖๔	๖,๐๖๗	๙๙,๙๐๑	๑๐๐,๖๒๔	๓๒,๙๕๖	๑๓๓,๖๗๘
๒๔๕๖	๒,๕๕๘	๒,๑๕๖	๘,๓๕๑	๑๐๐,๒๘๗	๑๑๓,๓๖๒	๓๐,๐๒๖	๑๔๓,๓๘๘
๒๔๕๗	๒,๓๒๗	๒,๐๒๕	๗,๘๘๙	๙๘,๓๙๐	๑๑๐,๖๓๑	๒๕,๖๘๖	๑๓๖,๓๑๗
๒๔๕๘	๒,๒๕๐	๒,๔๖๒	๑๕,๕๖๔	๑๓๐,๗๓๙	๑๕๑,๑๗๕	๕๖,๘๒๙	๑๐๘,๓๔๖
๒๔๕๙	๒,๒๗๘	๓,๖๕๓	๑๐,๖๘๙	๑๓๐,๗๓๙	๑๕๗,๒๕๙	๕๗,๒๙๘	๑๑๓,๙๖๑
๒๔๖๐	๒,๓๖๔	๕,๘๙๙	๑๓,๕๒๐	๑๓๑,๙๙๙	๑๕๓,๗๘๒	๕๑,๓๕๓	๑๐๕,๔๒๙
๒๔๖๑	๒,๖๒๐	๑๓,๘๖๖	๘,๕๖๐	๑๒๕,๓๙๙	๑๕๖,๕๔๕	๕๒,๑๒๕	๑๐๘,๔๒๐
๒๔๖๒	๒,๙๐๐	๖,๕๗๖	๙,๑๐๖	๑๒๑,๒๗๒	๑๓๙,๘๕๔	๕๒,๒๕๙	๙๗,๖๐๕
๒๔๖๓	๔๗๕	๙,๔๑๗	๖,๑๙๖	๘๗,๖๐๕	๑๐๔,๖๐๕	๕๑,๒๕๖	๖๒,๓๔๙
๒๔๖๔	๑๗	๑๒,๙๘๗	๘,๘๐๙	๘๑,๕๑๓	๑๐๓,๓๒๖	๕๐,๘๙๙	๕๒,๔๒๗
๒๔๖๕	...	๑๓,๓๓๙	๗,๓๐๘	๙๖,๖๐๕	๑๑๗,๒๕๑	๕๘,๐๓๓	๖๙,๒๑๘
๒๔๖๖	๑,๘๗๗	๑๕,๘๖๑	๘,๕๖๘	๑๐๑,๘๐๘	๑๒๖,๐๘๔	๕๙,๐๓๗	๘๗,๐๔๗
๒๔๖๗	๑,๗๕๐	๒๑,๘๖๒	๗,๔๕๓	๑๐๒,๓๕๓	๑๓๓,๕๕๘	๕๒,๓๖๘	๘๑,๑๙๐
๒๔๖๘	๒,๖๑๕	๒๑,๐๓๕	๙,๕๖๓	๙๘,๓๑๙	๑๒๒,๐๓๙	๕๙,๓๕๖	๘๒,๖๘๓
๒๔๖๙	(ก)	๒๓,๕๕๗	๗,๖๐๕	๙๐,๗๖๒	๑๒๑,๒๗๕	๓๗,๙๙๙	๘๓,๒๗๖
๒๔๗๐		๒๙,๕๙๙	๘,๑๕๑	๙๐,๘๘๑	๑๓๑,๕๖๑	๕๐,๗๖๓	๘๐,๘๐๐
๒๔๗๑		๓๒,๗๐๗	๗,๕๑๖	๑๐๐,๑๘๕	๑๓๙,๖๐๘	๕๙,๕๙๖	๘๙,๐๑๒
๒๔๗๒							
๒๔๗๓							
๒๔๗๔							

ที่มา : - Statistical Yearbook of the Kingdom of Siam 1918 p. 253
 - Statistical Yearbook of the Kingdom of Siam 1926 p. 338
 - Statistical Yearbook of the Kingdom of Siam 1933 p. 497

(ก) ได้รวมผลผลิตที่แยกตามนครศรีธรรมราช

LIST OF MINING COMPANIES IN THE SIAMESE PORTION OF THE MALAY PENINSULA.

(CLASSIFIED ALPHABETICALLY).

SERIAL No.	NAME	NATIONALITY AND WHERE REGISTERED	(a) CAPITAL	METHOD OF WORKING	TYPE OF COMPANY	POSTAL ADDRESS	HEAD OFFICE OR AGENT
1	ANGLO-EASTERN TIN LIMITED.	British London	—	—	Prospecting	Prida & Son, Bangkok.	M. F. Edwards, Oriental Hotel, Bangkok.
2	ASIA AMALGAMATED TIN SYNDICATE N. L.	British (Australian) Australia	£45,000 (Authorised)	—	do	31 Queen Street, Melbourne, Victoria.	E. T. Anderson, Ronpibon, Nakon Sritammarat.
3	ASSOCIATED PROSPECTING CO. OF MALAYA, LTD.	British F. M. S.	\$1,200,000 (Authorised)	—	do.	33 Beach Street, Penang.	33 Beach Street, Penang.
4	ASSOCIATED TIN (MALAYA) LIMITED.	British F. M. S.	£100,000 (Authorised)	—	do.	Union Building, Singapore.	Union Building, Singapore.
5	AUSTRIAL MALAY TIN LTD.	British (Australian) F. M. S.	£200,000 (Authorised) £100,000 (Issued)	—	Prospecting and Promoting	Taiping, Perak, F. M. S.	R. H. Patterson, Pangah, Western Siam.
6	AYER WENG (RAHMAN) DEVELOPMENT AND PROSPECTING CO., LTD.	British F. M. S.	\$100,000 (Authorised). \$80,468 (Issued)	Sluicing	Operating	Kroh, Upper Perak, F. M. S.	Kennedy, Burkill & Co., Ltd., Georgetown Chambers, 39, Beach Street, Penang.
7	BANGHIN TIN DREDGING CO., LTD. (SIAMESE TIN SYNDICATE, PROMOTERS).	British London	£300,000 (Authorised) £300,000 (Issued)	Dredging	do.	Bangrin, Renong, South-Western Siam.	Capel House, New Broad Street, London, E. C.; & Adam- son, Gillfillan & Co., Ltd., Penang.
8	BANG TOR PROSPECTING CO., LTD.	British F. M. S.	\$500,000	—	Prospecting	Ipoh, Perak, F. M. S.	Ipoh, Perak, F. M. S.
9	BERLI, JUCKER & CO.	Swiss Siam	Baht 1,000,000 (Issued)	—	do.	Rajawongse Road, Bangkok.	Rajawongse Road, Bangkok.
10	BLAHAT (RAHMAN) MINES LTD.	British S. S.	\$100,000 (Authorised) \$75,000 (Issued)	—	Operating	Kroh, Upper Perak, F. M. S.	Kennedy, Burkill & Co., Ltd., Georgetown Chambers, 39, Beach Street, Penang.
11	BRADGATE PROSPECTING SYNDICATE LTD.	British F. M. S.	\$200,000	—	Prospecting	Ipoh, Perak, F. M. S.	V. A. Adams, Takuapa.
12	BRITISH & ORIENTAL MINES LTD.	British London	£5,000	—	do.	Prida & Son, Bangkok.	Phya Prida, Prida & Son, Bangkok.

s. d.
(a) Tc. (Baht) = 7. 10
\$ (Baht) = 2. 4

s. d.
Gld. (Dutch) = 1. 8
Kr. (Danish) = 1. 1 (approx.)

SERIAL NO.	NAME	NATIONALITY AND WHERE REGISTERED	(a) CAPITAL	METHOD OF WORKING	TYPE OF COMPANY	POSTAL ADDRESS	HEAD OFFICE OR AGENT
13	BURMA MALAY TIN LTD.	British (Australian) F. M. S.	£150,000 (Authorised) £40,000 (Issued)	—	Prospecting and Promoting	Mercantile Bank Buildings, Kuala Lumpur, F. M. S.	Evatt & Co., Kuala Lumpur, F. M. S.
14	CHANG PHRA TIN N. L.	British (Australian) Australia	£120,000	Proposed working by Dredge	Operating	Bannasan, Surasutra.	F. G. Wilson, Bannasan, Surasutra.
15	CHENG TAI KONG GIAP KONUM	Siamese Singora, Siam	Baht 120,000	Gravel Pumps	do.	Huey Yot, Trang.	Huey Yot, Trang.
16	EAST ASIATIC INDUSTRIAL & PLANTATION CO., LTD. (E. A. C., PROMOTERS)	Danish Denmark	Kr. 50,000,000 (Issued)	—	Prospecting and Operating	Oriental Avenue, Bangkok.	Copenhagen, Denmark.
17	EASTERN SIAM TIN DREDGING LTD.	British London	£200,000 (Authorised) £200,000 (Issued)	Dredging	Operating	Bannasan, Southern Siam.	23, Abchurch Lane, London, E. C. 4.
18	HAAD YAI TIN DREDGING LTD.	British (Australian) F. M. S.	£200,000 (Authorised) £180,000 (Issued)	Dredging	do.	Bandinlan, Southern Siam.	Swettenham Road, Taiping, Perak, F. M. S.
19	HOLLAND SIAM MINING CO., LTD.	Dutch Java	Gldr. 1,000,000 (Authorised) Gldr. 720,000 (Issued)	Gravel Pumps	do.	Bandinlan, Southern Siam.	Bandioeng, Java : & See Seng & Co., Penang.
20	HUEY YOT TIN DREDGING LTD.	British (Australian) F. M. S.	£140,000 (Authorised) £140,000 (Issued)	Dredging	do.	Huey Yot, Trang, Southern Siam.	Swettenham Road, Taiping, Perak, F. M. S.
21	KAMRA TIN DREDGING LTD.	British London	£200,000	Dredging	do.	Bluket, Western Siam.	A. A. Anthony & Co., Penang.
22	KATO TIN DREDGING LTD. (BURMA MALAY TIN LTD., PROMOTERS)	British F. M. S.	£160,000	Dredging	do.	Bluket, Western Siam.	Ross McNeill, Bluket.
23	KLONG CHANG TIN MINES LTD.	French Penang, S. S.	\$200,000	Hydraulic	do.	Klong Chang, Nakon Sritammarat.	C. Petit, Klong Chang.

SERIAL No.	NAME	NATIONALITY AND WHERE REGISTERED	(a) CAPITAL	METHOD OF WORKING	TYPE OF COMPANY	POSTAL ADDRESS	HEAD OFFICE OR AGENT
24	KOPAH TIN N. L.	British (Australian) Australia	£110,000	Proposed working by Dredge	Operating	Takuapa, Western Siam.	A. J. Phillips, Railway Building, Penang.
25	LAMPEH (SIAM) TIN MINES N. L.	British (Australian) Australia	£200,000 (Authorised) £150,000 (Issued)	Dredging	do	Trang, Southern Siam.	Temple Court, Collins Street, Melbourne, Australia.
26	MALAYA CONSOLIDATED TIN DREDGING CO., LTD.	British Penang, S. S.	£2,000,000	Proposed working by Dredge	do	Bhuket, Western Siam.	L. H. Chidson, Bhuket, Western Siam.
27	MALAY SIAMISE PROSPECTING CO., LTD.	British (Australian) F. M. S.	£100,000 (Authorised) £100,000 (Issued)	—	Prospecting and Promoting	Beach Street, Penang.	Swettenham Road, Taiping, Perak, F.M.S.
28	MUANG KARE SAHARIT MINES	Siamese Siam	Baht 20,000	Open Cast Mining	Operating	Bannasan, Southern Siam.	Boo Lint & Co., Ltd., Rajawongse Road, Bangkok.
29	MUANG TIN N. L.	British (Australian) Australia	£150,000 (Authorised) £100,000 (Issued)	Dredging	do	Bannasan, Southern Siam.	Lambard Chambers, 107 Pitt Street, Sydney, N. S. W.; and Huttenbach, Lazarus & Sons, Ltd., Penang.
30	NAI SOK TIN MINING Co., LTD.	Siamese Siam	Baht 150,000 (Authorised) Baht 133,400 (Issued)	—	—	Langsuan, Southern Siam.	Hongkong Bank Lane, Bangkok.
31	NANGU PET TIN LTD.	British (Australian) F. M. S.	£500,000 (Authorised) £500,000 (Issued)	Sluicing	do	Ronpibon, Southern Siam.	Swettenham Road, Taiping, Perak, F. M. S.
32	PANGNGA RIVER TIN CONCESSIONS LTD.	British London	£300,000 (Authorised) £300,000 (Issued)	Dredging	do	Pangah, Southern Siam.	Bright & Galbraith Ltd., 7 St. Martin's Lane, Cannon Street, London, E. C. 4; & Harrison, Barker & Co., Ltd., British India House, Penang.

SEMIAL No.	NAME	NATIONALITY AND WHERE REGISTERED	(a) CAPITAL	METHOD OF WORKING	TYPE OF COMPANY	POSTAL ADDRESS	HEAD OFFICE OR AGENT
33	PATTANI CONSOLIDATED ALLUVIAL TIN LTD.	British London	£160,000 (Authorised) £160,000 (Issued)	Dredging and Sluicing (Dredge under construction)	Operating	Yala, Pattani, Southern Siam.	411-410, Salisbury House, London Wall, London; and A. A. Anthony & Co., 9, Beach Street, Penang.
34	PENANG TIN PROSPECTING CO., LTD.	British S. S.	\$300,000 (Authorised) \$300,000 (Issued)	—	Prospecting	9, Beach Street, Penang.	A. A. Anthony & Co., 9, Beach Street, Penang.
35	PENINSULA TIN, N. L.	British (Australian) Australia	£150,000	Dredging	Operating	Langsuan, Southern Siam.	G. L. Nelson, Langsuan, Siam.
36	PIBON MINING CO., LTD.	Siamese Bangkok	Baht 500,000	—	—	219, Jawarad Road Bangkok	Nai Kim Pong Theng Tach, 219, Jawarad Road, Bangkok.
37	PUNGAH TIN DREDGING LTD. (AUSTRAL MALAY, PROMOTERS)	British (Australian) F. M. S.	£500,000 (Authorised) £100,000 (Issued)	Dredging (Dredge under construction)	Operating	Taiping, Perak, F. M. S. & Pangah, South-West- ern Siam.	Taiping, Perak, F. M. S.; & R. H. Patterson, Pangah, South-Western Siam.
38	RANGBONG TIN, N. L.	British (Australian) Australia	£100,000	Dredging	do.	Bhuket, Western Siam.	J. Foletti, Bhuket, Western Siam.
39	RANBUT BASIN TIN DREDGING CO., N. L.	British (Australian) Australia	£280,000 (Authorised) £280,000 (Issued)	Dredging	do.	Sichon, Southern Siam.	B. N. Z. Chambers, George and Wynnyard Streets, Sydney, N. S. W., Australia; & Bous- tead & Co., Ltd., Penang.
40	RENONG CONSOLIDATED TIN DREDGING CO., LTD. (BURMA MALAY TIN LTD., PROMOTERS)	British F. M. S.	£200,000	Dredging	do.	Renong, Western Siam.	E. N. Mulligan, Kuala Lumpur.
41	RIFING VALLEY MINING CO., LTD.	British Penang	\$450,000	Proposed working by Gravel Pump	do.	9, Beach Street, Penang.	A. A. Anthony & Co., Penang.
42	ROMPION EXTENDED, N. L.	British (Australian) Australia	£30,000 (Authorised) £30,000 (Issued)	Dredging	do.	Rompion, Southern Siam.	J. W. Earret, 37, Queen Street, Melbourne, Australia.

SERIAL NO.	NAME	NATIONALITY AND WHERE REGISTERED	(a) CAPITAL	METHOD OF WORKING	TYPE OF COMPANY	POSTAL ADDRESS	HEAD OFFICE OR AGENT
43	RONPIBON TIN N. L.	British (Australian) Australia	£300,000 (Authorised) £270,000 (Issued)	Dredging	Operating	Ronpibon, Southern Siam.	R. W. Stringer, Temple Court, 422 Collins Street, Melbourne, Australia.
44	SATUPULO N. L.	British (Australian) Australia	£200,000	Dredging	do	Takuapa, Western Siam.	F. Beck, Takuapa, Western Siam.
45	SIAMESE TIN SYNDICATE LTD.	British London	£200,000 (Authorised) £200,000 (Issued)	—	Promoting	Post Box No. 339, Penang.	Capel House, New Broad Street, London, E. C.
46	SINSINYEN CO., LTD.	Siamese Singora, Siam	Baht 800,000	—	—	Bandinlan Station Singora, Southern Siam.	Tau Yin Poh, Bandinlan, Singora, Southern Siam.
47	SOUTH SIAM MINING CO., LTD.	Siamese Bangkok, Siam	Baht 1,250,000	Gravel Pumps	Operating	Messrs. Paul Pickenpick, Sapun Mon, Bangkok.	W. Götsche, Bangkok.
48	T. R. TIN LTD.	British (Australian) Australia	£20,000	—	Prospecting	c/o Batrut Basin Tin Dredging Co., N. I. Nakhon Sritammarat, Siam.	J. M. White, Nakhon Sritammarat, Siam.
49	TAKUAPA VALLEY TIN DREDGING, N. L.	British (Australian) Australia	£250,000 (Authorised) £250,000 (Issued)	Dredging	Operating	Takuapa, Southern Siam.	E. Edwards, George & Wynn-yard Streets, Sydney, New South Wales; & Bonstead & Co., Ltd., Penang.
50	TALERNG TIN DREDGING, LTD. (ANGLO-ORIENTAL, PROMOTERS)	British London	£300,000 (Authorised) £270,000 (Issued)	Dredging (Dredge under construction)	do	Ronpibon, Southern Siam.	General Investment Trust Ltd., 31 & 33, Bishopsgate, London, E.C. 2; & Anglo-Oriental (Malaya) Ltd., Metcalfe Buildings, Ipoh, Perak, F. M. S.
51	TARUA TIN LTD.	British Penang, S. S.	\$200,000	—	—	Banna Station, Surashtira Southern Siam.	A. M. Piller, Banna Station, Surashtira, Southern Siam.
52	TASMANIAN TIN N. L.	British (Australian) Australia	£75,000	—	Prospecting	Takuapa, Western Siam.	A. J. Phillips, Railway Building, Penang.
53	TEPAH TIN DREDGING CO., LTD.*	British	\$500,000 (Authorised) \$400,000 (Issued)	—	—	33, Beach St. Penang.	33, Beach St. Penang.

SERIAL No.	NAME	NATIONALITY AND WHERE REGISTERED	(a) CAPITAL	METHOD OF WORKING	TYPE OF COMPANY	POSTAL ADDRESS	HEAD OFFICE OR AGENT
54	THAN SAKAE TIN, LTD.	British S. S.	\$250,000 (Authorised) \$250,000 (Issued)	Sluicing	Operating	9, Chartered Bank Lane, Bangkok.	Evatt & Co., Penang; & Donaldson & Lowden, C. A., 9, Chartered Bank Lane, Bangkok.
55	THOMO TIN, N. L.	British (Australian) Australia	£150,000	Dredging	do.	Trang, Western Siam.	Norman H. White, Trang, Western Siam.
56	TIN SONOKHIA, N. L.	British (Australian) Australia	£180,000 (Authorised) £141,500 (Issued)	Dredging	do.	Bandinlan, Southern Siam.	395, Collins Street, Melbourne, Australia.
57	TONGKAKH COMPOUND No. 3, N. L.	British (Australian) Australia	£150,000	—	do.	Takuapa, Western Siam.	J. T. Johnson, Takuapa, Western Siam.
58	TONGKAKH COMPOUND No. 4, N. L.	British (Australian) Australia	£150,000	—	do.	Takuapa, Western Siam.	J. T. Johnson, Takuapa, Western Siam.
59	TONGKAKH HARBOUR TIN DREDGING CO., N. L.	British (Australian) Australia	£250,000 (Authorised) £250,000 (Issued)	Dredging	do.	Bhuket, Southern Siam.	A. M. P. Building, Hobart, Tasmania.
60	TRONOH MINES, LTD.	British London	£100,000	Proposed working by Dredge	do.	Bhuket, Western Siam.	J. H. Rich, Tronoh, Perak, F. M. S.

กรม : Ministry of Commerce and Communication,

Commercial Directory for Siam 1929

(Bangkok, 1930), pp. 118 - 129.

ภาคผนวก ค.

ที่ ๑๕/๒๕๕

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แผนกราชโลดกิจ

วันที่ ๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒

เรียน มหาเสวกเอก ท่านเจ้าพระยามหิธร

ราชเลขาธิการ ทราบ.

ตามหนังสือกรมราชเลขาธิการฉบับที่ ๑๕๓/๓๓๓๑ ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ส่งพระราชหัตถ์เลขาซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฎีกาของพระราชสุภาวดีไปเพื่อแจ้งให้ฎีกาทราบ และว่าทรงพระราชดำริว่า การเหมืองแร่ในเวลานี้ยังไม่มี Policy แน่นนอน จึงทำให้บางคนเข้าใจผิด ความทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดูเหมือนคิดอยู่ว่า จะเปิดให้ทำเป็นภาค ๆ เช่นเวลานี้เปิดให้ทำทางบักขี้ไต ซึ่งความดำรินนี้ก็ชอบอยู่ แต่ยังมีได้แสดงออกให้แจ่มแจ้ง จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่าง Policy ทำบัญชีขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อจะไต่พิจารณาในที่ประชุมเสนาบดีว่าจะควรอนุญาตให้ทำเหมืองที่ไหนบ้างนั้น

ข้าพเจ้าไต่รับใส่เกล้าใส่กระหม่อมพิจารณาใคร่ครวญถึงทางใดทางเสียของประเทศโดยตลอดแล้ว เห็นว่าในการวินิจฉัยร่าง Policy เกี่ยวกับเรื่องที่จะเปิดให้ทำเหมืองแร่ในท้องที่ต่าง ๆ ในประเทศสยามนั้น ก็มีเหตุผลที่ควรคำนึงอยู่หลายประการ ในการที่จะพิจารณาถึงโครง Policy ของกระทรวงเกษตรฯ ในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าขอแจ้งความเป็นไปในกิจการอันเนื่องด้วยการกระทำเหมืองแร่ในประเทศสยามเสียก่อน ถึงจะไต่กล่าวต่อไปนี้ คือ

๑. การทำเหมืองแร่ในเวลานี้มีชาวต่างประเทศทำเกือบหมด จะมีคนไทยอยู่บ้างก็เป็นส่วนน้อย ถึงกระนั้นคนไทยเหล่านั้นก็ยังคงหาโอกาสที่จะโอนขายสิทธิให้แก่คนต่างประเทศอยู่เสมอ ที่ ๆ การอุตสาหกรรมของการทำเหมืองแร่ได้เจริญเป็นล่ำเป็นสันก็เฉพาะในท้องที่มณฑลภูเก็ตเท่านั้น ความรู้ในทางวิชาช่างกลก็ได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว เปลี่ยนวิธีการทำเหมืองแร่จากการใช้แรงคนมาเป็นแรงเครื่องจักรเกือบทั่วทุกจังหวัดในมณฑลภูเก็ต และนับวันก็จะมีมากขึ้นทุกที เพราะการขุดแร่ด้วยเครื่องจักร เช่น เรือขุด เป็นต้น จะประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากกว่าแรงคน เครื่องจักร เช่น เรือขุด ขนาดที่ใช้อยู่ในเวลานี้ลำหนึ่ง ๆ มีราคาตั้งแต่สี่แสนถึงแปดแสนบาท จะหาคนไทยที่มีทุนพอตั้งซื้อเรือขุดแร่ได้ยาก คนไทยเป็นส่วนใหญ่ก็ต้องทำได้แต่เหมืองเล็ก ๆ ที่ใช้แรงคน หรือแรงน้ำ (Gravel Pump) หรือ hydraulic เท่านั้น แม้คนไทยจะค้นคว้าหาที่ ๆ พอจะทำเหมืองด้วยเรือขุดได้โดยมาก ก็ไม่สามารถที่จะทำเองได้ ในที่สุดก็ต้องหาที่ไว้เพื่อขายสิทธิให้ชาวต่างประเทศทำต่อไป ดังนี้ ถ้าจะประมาณว่านับวันคนไทยจะทำเหมืองแร่น้อยลงทุกที ก็คงจะไม่ผิดเป็นแน่

๒. แร่โลหะธาตุไม่เหมือนไม้สัก ซึ่งเมื่อตัดทอนไปแล้วก็ยังปลูกขึ้นใหม่ได้ ส่วนแร่โลหะธาตุนั้น เมื่อขุดไปแล้วไม่มีวันที่จะเกิดออกขึ้นให้สมบูรณ์อย่างเดิมได้ และยังคิดคราะห์ถึงเครื่องใช้สอยในการขุดหาแร่ในเวลานี้ และที่จะมีใช้ต่อไปภายหน้าด้วยแล้ว ก็พอจะคาดได้ว่า การทำเหมืองแร่โดยวิธีใหม่ ๆ นี้ ผู้ทำคงจะไม่ตั้งแร่ให้คงเหลืออยู่ใต้ดินอย่างโบราณสมัยอีกเลย

๓. ถ้าจะระลึกถึงการอุตสาหกรรมแห่งการทำเหมืองแร่ในทางที่จะต้องใช้แรงกรรมกรชนชาติไทยเพื่อเป็นทางทำมาหากินเพียงไรแล้ว เหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้ในมณฑลภูเก็ตก็พอจะเป็นหลักวินิจฉัยได้ว่า การใช้แรงงานกรรมกรไทยมีอยู่เป็นส่วนน้อย กรรมกรที่ใช้อยู่ในเวลานี้เป็นชาวต่างประเทศแทบทั้งสิ้น เครื่องจักรต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้แทนในการขุดหาแร่ต่อไป ก็ยังจะกระทำให้ความต้องการใช้

แรงกรรมกรลดน้อยถอยลงอีกไม่น้อย ถ้าหากไม่ระมัดระวังในข้อนี้ด้วยแล้ว ก็เท่ากับให้กรรมกรชาวต่างประเทศทุ่มเทงานของคนไทยเสียหมด

๔. การทำเหมืองแร่ยอมต้องไขจ่ายทุนรอนมากประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง นับว่าความสามารถในวิธีการจัดทำของคนไทยในขณะนี้ ก็ไม่มีมากพอที่จะทำได้ด้วยตนเอง ถ้าจะเปิดการทำเหมืองแร่ทั่วไปแล้ว สิทธิแห่งการทำเหมืองแร่ก็จะตกไปอยู่ในมือชาวต่างประเทศเสียโดยมาก อันไม่สู้เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองนัก อีกประการหนึ่ง จะต้องระลึกอยู่เสมอว่า คนชาวต่างประเทศโดยสัญญาทางพระราชไมตรีมีสิทธิที่จะทำกิจการต่าง ๆ ใกล้เคียงกับคนไทย ถ้าจะอนุญาตให้คนไทยทำเหมืองแร่ในท้องที่ใดก็จะต้องอนุญาตให้ชนต่างชาติทำได้ที่นั้น และด้วยเหตุที่การทำเหมืองแร่ยอมต้องไขจ่ายทุนรอนมากทั้งโลกลาวมาแล้ว ประกอบทั้งต้องไขความสามารถในวิธีการจัดทำในขณะนี้สำหรับคนไทยก็ยังบกร่องอยู่มากในเรื่องเหล่านี้ที่จะทำได้ด้วยตนเอง ถ้าจะเปิดให้มีการทำเหมืองแร่ขึ้นทั่วไปแล้ว เป็นที่แน่ว่าสิทธิแห่งการทำเหมืองแร่จะตกไปอยู่ในมือชาวต่างประเทศเสียโดยมาก อันจะไม่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองนัก

๕. แร่เป็นทรัพย์สินของประเทศสยาม เมื่อการทำเหมืองแร่เป็นส่วนใหญ่ได้ตกอยู่ในมือชาวต่างประเทศเกือบทั้งหมดเช่นเวลานี้ ก็นับว่าทรัพย์สินของประเทศสยามได้กลายเป็นทรัพย์สินของประเทศอื่น ๆ ผลประโยชน์ที่รัฐบาลสยามได้รับจากการทำเหมืองแร่ในเวลานี้ ก็เป็นแต่ได้เก็บเงินค่าภาคหลวงเท่านั้น ทั้งนี้จะไม่กล่าวถึงการเข้ามาหาเลี้ยงชีพของราษฎรไทยที่ได้เข้าทำงานเป็นกรรมกรเลย เพราะมีเป็นส่วนน้อย ประโยชน์ที่เป็นล่ำเป็นสันเนื่องจากการทำเหมืองแร่ ซึ่งเป็นโภคทรัพย์ของประเทศโดยตรงตลอดทั้งผลกำไรในการเหล่านี้ก็เป็นของชาวต่างประเทศเสียเกือบทั้งสิ้น ซึ่งจะไม่เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ประเทศสยาม กลับตรงกันข้ามจะให้ผลอันเสื่อมทรามทรุดโทรมแก่ประเทศสยามลงทุกที ดังที่ได้กล่าวมาข้างบนแล้วว่าแร่โลหะชาติใดพื้นดินนั้น เมื่อขุดขึ้นหมดสิ้นแล้วก็จะทำให้พื้นภูมิประเทศทรุดโทรมลง และกว่าจะเปลี่ยนสภาพ

ให้เหมาะสำหรับทำการอย่างอื่นเช่นเพาะปลูก ก็ยังจะทำได้ดี และจะต้องรอเวลาอีกนานจนกว่าจะดีได้

สรุปรวมเหตุผลต่าง ๆ ที่โลกกล่าวมาข้างบนนี้แล้ว ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า การที่จะเปิดให้ทำการเหมืองแร่ทั่วไปในประเทศสยาม จะไม่เป็นประโยชน์อันแท้จริงแก่ประเทศสยามมากนัก ควรรอไว้เท่าที่จะรอไว้ได้ สงวนเก็บไว้ให้คนไทย เมื่อต่อไปภายหน้ามีความรู้ความสามารถพร้อมด้วยทุนกำลังทรัพย์พอที่จะทำเองได้ จะเป็นผลดีเพิ่มความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ส่วนการที่จะกักไม่เปิดให้ทำการเหมืองแร่สงวนไว้ให้พลเมืองชาติไทยทำต่อไปภายหน้านั้น ก็มีเหตุที่ควรคำนึงถึงอยู่บ้าง กล่าวคือ เวลาที่แร่ดีบุกมีน้อยแก่ความต้องการอยู่บ้าง อาจเป็นเหตุให้เกิดมีของแทนแร่ดีบุกขึ้นได้ กระทำให้แร่ดีบุกหมดราคา มีนักวิทยาศาสตร์ได้กำลังพยายามค้นหาวิธีทำของแทนแร่ดีบุกอยู่บ้าง แต่ก็ยังไม่ปรากฏว่าผู้ใดได้ทำให้เป็นผลสำเร็จเรียบร้อยได้ ในเวลานี้มีผู้ทำของแทนขึ้นจากอิตลูมินัม แต่ก็ไม่แพร่หลายได้ผลดีและถูกพอ อย่างไรก็ดี เป็นอันหวังได้แน่นอนว่า อันตรายแก่แร่ดีบุกในทางนี้ในขณะนี้ยังไม่น่าวิตกนัก ดีบุกก็คงจะมีราคาค่าต่อไปอีกนานพอสมควรที่คนไทยจะขายตัวออกไปทำกำไรด้วยกำลังแลหุนทรัพย์ของตนเอง ทั้งนี้ จึงเห็นว่าควรวางหางำเนินการในเรื่องเหมืองแร่ไว้ดังต่อไปนี้

๑. สำหรับมณฑลปักษ์ใต้ที่สัมฤทธิ์ประเทศตั้งอยู่บนแหลมเล็กยื่นตรงลงสู่ทะเลไกลจากสำนักงานสั่งการของการปกครอง และไกลจากสถานที่เก็บกำลังทหารและเครื่องป้องกันอยู่ไม่น้อย อยู่ในสภาพที่ค่อนข้างไม่สะดวกในเรื่องการป้องกันมากนัก และอีกประการหนึ่ง ในขณะนี้ก็มีชาวต่างประเทศเข้าถือสิทธิทำเหมืองแร่อยู่แล้วเป็นอันมาก ถ้าจะป้องกันหรือเปลี่ยนแปลงทางการอย่างใดอันเป็นทางที่จำกัดปิดทวงกันสิทธิชาวต่างประเทศในเวลานี้ก็เป็นการทำไม่ได้ด้วยยาก จึงเป็นการสมควรที่จะคิดเปิดให้ทำการเหมืองแร่ในมณฑลปักษ์ใต้ คือ มณฑลภูเก็ต มณฑลปัตตานี และมณฑลนคร-

ศรีธรรมราช ลงคำเนิรต่อไปตั้งที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี เพื่อเป็นรายได้ของแผ่นดินในทาง
ไถ่ค่าภาคหลวงแร่เรื่อย ๆ ไป

๒. ส่วนมณฑลอื่น ๆ นอกจากนี้ คือมณฑลฝ่ายเหนือภาคอีสานและมณฑล
ตะวันออกนั้น เห็นว่าควรปิดสงวนไว้ก่อน เพื่อยังประโยชน์อันแท้จริงเป็นส่วนใหญ่ให้
แก่พลเมืองไทยและแผ่นดินเมื่อถึงเวลาอันสมควร คือ เมื่อพลเมืองไทยมีฐานะบริบูรณ์
มีเงินขึ้นพร้อมด้วยความสามารถและความรู้ คงจะเจริญขึ้นเป็นลำดับ พอสมควรที่จะทำ
เหมืองแร่ไถ่ด้วยตนเองแล้ว จึงค่อยเปิดมณฑลเหล่านี้ให้ทำการเหมืองแร่เป็นตอน ๆ
ต่อไป

ส่วนการที่จะกำหนดไว้ให้แน่นอน ณ บัดนี้ว่า มณฑลใดจะกำหนดเปิดให้ทำ
เมื่อไรนั้น ย่อมไม่เป็นการสะดวกและถูกต้องด้วยรัฐประศาสนนโยบาย การวินิจฉัยว่า
ที่ใดควรเปิดให้ทำเมื่อไร ย่อมต้องอาศัยจำนวนพลเมืองที่สนใจในการทำเหมืองแร่
และสภาพแห่งความรู้และความเป็นไปของบุคคลเหล่านี้ พร้อมด้วยความรู้ถึงซึ่งพื้นภูมิ
ประเทศว่ามีแร่โลหะธาตุอย่างไร ลักษณะการขุดหาสะดวกหรือยากด้วยประการอย่าง
ใด ราคาแร่ชนิดใดมีอย่างไรในท้องตลาดด้วย เมื่อทราบข้อความเหล่านี้โดยถ่องแท้
แล้ว จึงจะวินิจฉัยได้ว่าควรเปิดที่ใดในเวลาใด ให้เป็นการป้องกันชาวต่างประเทศ
ถือสิทธิในเรื่องเหมืองแร่ตลอดไปในตัวที่เกี่ยวข้อง กระทรวงเกษตรฯ ย่อมต้องพิจารณา
ความเป็นไปของพลเมืองอยู่เสมอเป็นนิตย์ หากความรู้ในข้อความเหล่านี้เพื่อจักได้วาง
หลักการในเรื่องการทำเหมืองแร่ในประเทศสยามอันจะเป็นประโยชน์ยิ่งแก่พลเมือง
ไทย

ยังมีมณฑลราชบุรีอีกมณฑลหนึ่ง ในระวางนี้ได้เปิดให้มีการทำเหมืองแร่บ่อ
พลอย กับได้เปิดสำหรับการทำเหมืองแร่อื่น ๆ ด้วย การกระทำแร่อื่น ๆ นอกจาก
บ่อพลอยนั้น เวลานี้มีผู้ได้รับประทานบัตรทำอยู่บ้างและได้รับอนุญาตครุฑชากตรวจ
แร่ไปแล้วบ้าง แต่ยังไม่ปรากฏว่าผู้ได้รับอนุญาตครุฑชากไว้นั้นจะขอประทานบัตร

ทำเหมืองแร่ต่อไปให้เป็นล่ำเป็นสันมั่นคงเพียงไรหรือไม่ ระวังนี้ข้าพเจ้าได้สั่งให้เจ้ากรมราชโลหกิจและภูมิวิทยาออกไปตรวจในท้องที่โดยตลอดแล้ว ถ้าและได้ความอย่างไรสำหรับในมณฑลราชบุรีนี้โดยเฉพาะจะไ้เรียนมาต่อไป ส่วนมณฑลอื่น ๆ นอกจากนี้ ในขณะนี้ไม่มีการเกี่ยวพันอย่างใด รัฐบาลยังมีใ้อนุญาตให้สิทธิในเรื่องเหมืองแร่แก่ผู้ใดเลย เพราะฉะนั้นถ้าประกาศเปิดในบัดนี้ ก็ไม่มีเหตุขัดข้องอย่างใด

ทั้งนี้ ถ้าเจ้าคุณมีโอกาสมงคลว รขอใ้เ้าความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท จะควรประการใดสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม.

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

เจ้าพระยาพลเทพ

เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ

ที่มา กจช. เอกสาร สบ.๒.๘๒/๑๔๔, กระทรวงเกษตราธิการแสดงความเห็นเรื่องการวาง Policy การทำเหมืองแร่ (๑ - ๕ พฤษภาคม ๒๕๓๒).

ภาคผนวก ง.

เปรียบเทียบค่าภาคหลวงกัญชา รายได้ของรัฐจากเหมืองแร่และงบประมาณ
 ใช้จ่ายของกรมราชโลหกิจ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๕๘

ปี พ.ศ.	ค่าภาคหลวงกัญชา	รายได้ของรัฐ จากเหมืองแร่	งบประมาณรายจ่าย ของกรมราชโลหกิจ
๒๕๓๗	-	๕๒๐,๕๐๑	-
๒๕๓๘	-	๕๓๖,๑๗๘	-
๒๕๓๙	-	๗๖๔,๑๖๖	-
๒๕๔๐	-	๔๔๗,๕๓๘	-
๒๕๔๑	-	๓๒๑,๑๗๒	-
๒๕๔๒	-	๖๕๖,๑๔๖	-
๒๕๔๓	-	๑,๒๓๙,๒๐๔	-
๒๕๔๔	-	๗๔๖,๗๓๓	-
๒๕๔๕	๑,๐๖๗,๖๙๖	๑,๑๐๕,๘๕๐	-
๒๕๔๖	๙๑๖,๒๓๕	๑,๐๘๒,๔๒๖	-
๒๕๔๗	๘๗๗,๔๖๗	๑,๐๒๐,๘๖๖	๒๘๐,๒๓๘
๒๕๔๘	๑,๐๕๘,๕๕๕	๑,๒๑๐,๔๘๐	๓๑๓,๑๓๐
๒๕๔๙	๑,๓๕๐,๙๑๐	๑,๕๓๖,๕๓๒	๓๙๐,๗๔๙
๒๕๕๐	๙๑๗,๘๘๙	๑,๐๙๕,๑๖๕	๔๑๔,๖๕๒
๒๕๕๑	-	๘๒๖,๔๘๓	๕๐๙,๘๕๖

ปี พ.ศ.	คาบภาคหลวงที่ผูก	รายได้ของรัฐ จากเหมืองแร่	งบประมาณรายจ่าย ของกรมราชโลหกิจ
๒๔๕๒	-	๕๑๘, ๕๖๘	๖๐๕, ๘๒๓
๒๔๕๓	๑, ๑๘๕, ๘๒๓	๑, ๑๘๕, ๘๒๓	๓๒๘, ๘๘๐
๒๔๕๔	๒, ๐๓๓, ๗๓๒	๒, ๐๓๓, ๗๓๒	๓๑๗, ๓๗๘
๒๔๕๕	๒, ๕๗๓, ๐๕๒	๒, ๕๗๒, ๖๐๕	๓๓๐, ๕๐๗
๒๔๕๖	๒, ๐๔๒, ๒๘๖	๒, ๓๐๒, ๕๕๕	๔๑๑, ๓๗๐
๒๔๕๗	๑, ๒๔๐, ๑๑๘	๑, ๔๘๑, ๖๕๕	๔๑๓, ๖๖๖
๒๔๕๘	๒, ๐๒๓, ๑๕๘	๒, ๔๒๘, ๐๕๘	๓๕๒, ๐๔๖
๒๔๕๙	๒, ๗๗๖, ๖๗๐	๒, ๗๗๖, ๖๗๐	๔๕๐, ๒๕๖
๒๔๖๐	๔, ๓๘๖, ๕๕๕	๔, ๕๔๔, ๔๖๘	๔๕๑, ๔๒๕
๒๔๖๑	๖, ๘๑๓, ๘๑๕	๗, ๓๕๐, ๘๘๔	๕๔๕, ๒๖๕
๒๔๖๒	๔, ๓๖๔, ๘๕๗	๔, ๕๘๒, ๕๐๗	๕๕๗, ๖๕๕
๒๔๖๓	๒, ๓๒๓, ๕๕๕	๒, ๓๕๖, ๕๖๒	๖๔๔, ๖๔๖
๒๔๖๔	๑, ๐๓๐, ๖๕๔	๑, ๓๑๐, ๖๖๐	๕๕๐, ๗๘๑
๒๔๖๕	๑, ๓๔๖, ๖๐๑	๑, ๖๒๒, ๐๖๑	๖๑๕, ๖๕๐
๒๔๖๖	๒, ๒๐๑, ๖๓๒	๒, ๖๕๑, ๒๘๕	๖๐๕, ๗๕๕
๒๔๖๗	๒, ๘๓๗, ๐๖๑	๓, ๑๕๒, ๑๕๗	๑๑๓, ๗๕๖
๒๔๖๘	๒, ๒๐๑, ๖๒๘	๓, ๘๒๖, ๑๒๘	๖๒๒, ๕๖๔
๒๔๖๙	๓, ๖๔๓, ๕๐๒	๓, ๘๒๓, ๒๔๒	๖๕๖, ๓๘๗

ปี พ.ศ.	คาภาคหลวงคีนุก	รายได้ของรัฐ จากเหมืองแร่	งบประมาณรายจ่าย ของกรมราชโลหกิจ
๒๔๗๐	๓,๓๕๘,๕๓๕	๔,๕๔๘,๕๔๕	๖๕๓,๖๓๒
๒๔๗๑	๒,๐๙๗,๕๓๘	๔,๗๒๒,๗๖๕	๕๕๘,๓๕๐
๒๔๗๒	-	๕,๐๗๓,๓๐๗	๔๙๗,๕๒๓
๒๔๗๓	-	๕,๖๘๐,๕๐๓	๕๒๓,๕๒๐
๒๔๗๔	-	๓,๒๕๘,๒๘๓	๕๐๘,๕๘๑

ที่มา

๑. Statistic Yearbook 1924, p. 234 - 235.
๒. Statistic Yearbook 1932, p. 185, 236.
๓. กจช. กส. ส่วนรายงานและเบ็ดเตล็ด ชุดที่ ๒ พิมพ์ ๑๗/๓๐๑
กระทรวงพาณิชย์ขอรายงานจากกรมต่าง ๆ ในกระทรวงเกษตร
พ.ศ. ๒๔๖๕ เพื่อลงในจกหมายสภาเผยแผ่พาณิชย์.

มูลค่าสินค้าเข้าสินค้าออกรายปีของประเทศไทยในทศวรรษ ๑๙๑๐-๑๙๒๐ พ.ศ.

พ.ศ.	ภูมิภาค		นครศรีธรรมราช		ปัตตานี			ชุมพร		รวม	
	สินค้าเข้า	สินค้าออก	สินค้าเข้า	สินค้าออก	สินค้าเข้า	สินค้าออก	สินค้าเข้า	สินค้าออก	สินค้าเข้า	สินค้าออก	
๒๔๕๑	๒,๕๖๖,๕๑๓	๔,๕๕๖,๕๓๑	๑,๒๖๖,๐๘๓	๒,๓๖๖,๒๘๖	๕๑๓,๘๖๘	๖๒๑,๕๘๖	๓๓๐,๖๓๐	๖๒๘,๘๑๗	๔,๖๓๓,๐๘๘	๘,๑๑๓,๒๖๖	
๒๔๕๒	๔,๖๕๓,๒๕๕	๘,๑๒๔,๕๘๖	๑,๓๐๓,๘๕๖	๒,๑๘๓,๓๖๓	๖๕๖,๒๐๐	๕๕๑,๕๐๕	๖๖๓,๕๕๕	๘๓๑,๓๖๓	๖,๘๓๐,๘๓๕	๑๒,๑๐๐,๓๕๕	
๒๔๕๓	๖,๐๑๕,๕๖๐	๑๐,๐๘๕,๕๐๘	๑,๖๓๓,๓๖๕	๑,๕๖๖,๕๖๖	๕๖๖,๕๕๖	๕๕๓,๕๕๕	๓๖๕,๐๕๑	๑๑๖,๖๖๕	๘,๕๕๕,๓๖๑	๑๖,๕๑๖,๓๓๕	
๒๔๕๔	๖,๕๕๐,๕๐๕	๑๓,๕๑๓,๕๕๖	๑,๓๕๕,๑๖๕	๑,๖๖๐,๐๓๕	๑,๐๖๑,๕๐๖	๑,๕๐๑,๖๖๖	๕๐๐,๑๓๑	๑,๖๕๓,๕๕๖	๕,๕๕๖,๐๖๖	๑๕,๑๖๓,๑๕๕	
๒๔๕๕	๘,๕๕๑,๕๕๖	๑๓,๕๕๕,๓๕๓	๑,๕๖๕,๕๖๕	๒,๖๖๖,๓๖๖	๑,๕๕๓,๕๖๖	๑,๕๕๕,๕๕๖	๕๖๕,๓๕๕	๑,๕๖๕,๕๕๕	๑๑,๕๕๓,๕๓๑	๒๓,๕๑๕,๖๕๕	
๒๔๕๖	๕,๕๕๕,๖๑๕	๑๖,๖๕๕,๖๓๐	๑,๓๕๖,๕๐๘	๓,๐๐๓,๕๕๓	๑,๓๖๑,๐๖๑	๑,๕๕๕,๓๑๓	๑,๕๖๐,๖๓๕	๑,๓๖๕,๖๕๕	๑๕,๐๖๖,๓๖๖	๒๖,๕๑๕,๕๐๘	
.....											
๒๔๖๓	๑๐,๕๕๕,๐๐๐	๒๓,๑๕๑,๐๐๐	๓,๐๕๕,๐๐๐	๘,๕๖๕,๐๐๐	๒,๓๕๖,๐๐๐	๕,๓๖๖,๐๐๐	๕๕,๐๐๐	๑,๐๕๑,๐๐๐	๑๖,๐๐๖,๐๐๐	๓๓,๑๕๑,๐๐๐	
๒๔๖๔	๑๖,๕๕๖,๐๐๐	๒๓,๕๕๐,๐๐๐	๓,๓๕๐,๐๐๐	๑๐,๕๕๓,๐๐๐	๒,๕๑๓,๐๐๐	๕,๖๖๓,๐๐๐	๖๕,๐๐๐	๑,๖๖๓,๐๐๐	๑๕,๖๕๓,๐๐๐	๔๕,๑๕๕,๐๐๐	
.....											
๒๔๗๐	๑๖,๖๕๕,๓๖๖	๒๖,๓๐๕,๕๖๕	๓,๓๕๕,๕๑๕	๑๓,๓๐๕,๐๕๕	๒,๓๑๓,๓๑๑	๕,๕๑๑,๖๖๖	-	-	๒๖,๓๐๕,๕๖๕	๔๑,๕๕๕,๕๕๓	
.....											
๒๔๗๒	๑๓,๕๕๖,๕๕๖	๒๖,๕๕๕,๑๕๕	๕,๖๕๑,๕๕๖	๑๕,๖๕๕,๕๕๓	๒,๖๕๕,๕๕๕	๓,๕๕๖,๕๕๓	-	-	๒๖,๕๕๕,๖๖๑	๔๐,๖๕๓,๖๕๕	

พจน B.P.P. 3/15, 18, 24, 25 Diplomatic and Consular Reports . 1907 - 2913.
 Department of His Majesty's Custom, Foreign Trade and Navigation of Kingdom of Siam 1972. p. 192.

ภาคผนวก ฉ.

เปรียบเทียบผลผลิตและจำนวนส่งออกของก๊ิบซั่ม พ.ศ. ๒๔๗๑ - ๒๔๘๐

ปี พ.ศ.	ผลผลิต ตัน	จำนวนก๊ิบซั่มจากไทย ที่ส่งไปยังมลายู	จำนวนแตกต่างกัน
๒๔๗๑	๘,๔๕๔	๗,๕๒๗	๘๒๗
๒๔๗๒	๑๐,๕๒๒	๙,๕๓๙	๙๘๓
๒๔๗๓	๑๑,๘๘๔	๑๕,๓๖๑	๓,๔๗๗
๒๔๗๔	๑๒,๔๔๗	๑๗,๓๗๘	๕,๙๓๑
๒๔๗๕	๙,๒๖๑	๑๒,๖๗๙	๓,๔๑๘
๒๔๗๖	๑๐,๓๒๔	๑๔,๓๐๖	๓,๙๘๒
๒๔๗๗	๑๐,๕๘๗	๑๔,๔๕๔	๓,๘๖๗
๒๔๗๘	๙,๗๗๙	๑๓,๕๙๕	๓,๘๑๖
๒๔๗๙	๑๒,๖๗๘	๑๗,๖๒๗	๕,๙๔๙
๒๔๘๐	๑๖,๓๘๕	๒๒,๒๙๕	๕,๙๑๐

ที่มา

Statistical Yearbook 1932, p. 147 - 148.

Statistical Yearbook 1938, p. 156 - 157.

Lewis Leigh Farmor, Sir. Report Upon the Mining Industry of Malaya, p. 76.

ภาคผนวก ข.

มูลค่าสินค้าเข้าจากนอกพม่าภาคใต้ พ.ศ. ๒๔๕๔ และ พ.ศ. ๒๔๗๐

สินค้า	พ.ศ. ๒๔๕๔ มูลค่า/บาท	คิดเป็นร้อยละ ของมูลค่าสินค้าเข้า	มูลค่า	พ.ศ. ๒๔๗๐ คิดเป็นร้อยละ ของมูลค่าสินค้า เข้า
สินค้าประเภท ทุน ไก่แก น้ำมัน เครื่องจักร	๕๑๓,๑๔๖	๕.๒๗ %	๓,๑๓๗,๒๒๓	๑๓.๗๘ %
อาหาร	๓,๖๖๕,๘๓๑	๓๗.๒๔ %	๕,๗๘๖,๐๔๒	๒๕.๓๓ %
เครื่องนุ่งห่ม	๑,๒๐๓,๑๓๘	๑๒.๒๒ %	๒,๑๔๘,๘๘๘	๙.๘๒ %
ยาสูบ	๓๔๖,๐๐๘	๓.๕๑ %	๑,๒๑๑,๐๘๑	๕.๓๒ %
ยา	๗๐,๑๐๘	.๗๑ %	๑๘๕,๔๑๑	.๘๓ %
อื่น ๆ	๓,๖๔๘,๘๓๗	๓๗.๐๘ %	๑๑,๕๑๒,๕๐๗	๕๐.๗๕ %
รวม	๘,๘๔๖,๐๖๐	๑๐๐ %	๒๒,๗๕๕,๙๓๑	๑๐๐ %

ที่มา B.P.P.3/24, Diplomatic and Consular Reports 1912
Department of His Majesty's Customs, Foreign
Trade and Navigation of Siam 2470 p. 578.

ภาคผนวก ข.

จำนวนเนื้อที่และประชากรภาคใต้รวมมณฑล พ.ศ. ๒๔๕๒, ๒๔๖๒, ๒๔๗๒

มณฑล	เนื้อที่	พ.ศ. ๒๔๕๒		พ.ศ. ๒๔๖๒		พ.ศ. ๒๔๗๒	
		ประชากร	คน/ กม	ประชากร	คน/ กม	ประชากร	คน/ กม
รวม	๗๐, ๑๘๘	๑, ๑๐๕, ๐๑๘	๑๖	๑, ๒๕๓, ๔๙๗	๑๘	๑, ๕๐๖, ๓๖๘	๑๒
ภูเก็ต	๒๐, ๕๖๘	๒๒๒, ๓๘๓	๑๑	๒๘๒, ๔๘๒	๑๒	๒๘๒, ๐๘๑	๑๒
นครฯ	๒๐, ๑๑๑	๘๖๐, ๖๘๖	๓๓	๕๒๕, ๓๓๓	๒๖	๙๐๙, ๑๓๕	๘๕
ปัตตานี	๑๐, ๙๕๗	๒๐๓, ๘๘๘	๒๔	๒๙๕, ๘๘๘	๒๗	๓๕๕, ๑๘๘	๓๖
ชุมพร	๑๘, ๕๕๗	๑๕๘, ๕๘๒	๘	๑๘๕, ๓๙๘	๑๐	—	—

ที่มา B.P.P.3/15, Diplomatic and Consular Reports 1907
 B.P.P.3/24, Diplomatic and Consular Report 1913
Statistical Yearbook Year 2473, หน้า ๘๑ - ๘๒.

หมายเหตุ จำนวนประชากรมณฑลชุมพร พ.ศ. ๒๔๗๒ รวมอยู่กับมณฑล
 นครศรีธรรมราช.

๓๒๗

ประวัติผู้เขียน

นางสาวพรณี อวนสกุล เกิดเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ หลังจากนั้นได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทศิลปศาสตร สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีเดียวกัน ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์ วิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย